

મહોપાધ્યાયશ્રીવિનયવિજયવિરચિતઃ

શ્રી શાન્ત સુધારસઃ

અનિત્ય ભાવના

(શાદ્દલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

નીરન્ધ્રે ભવકાનને પરિગલત્ - પગ્યાશ્રવામ્બોધરે,
નાના-કર્મલતા-વિતાનગહને, મોહાન્ધકારોદ્ધુરે।
ભ્રાન્તાનામિહ દેહિનાં હિતકૃતે, કારુણ્ય-પુણ્યાત્મભિ-
સ્તીર્થેશૈઃ પ્રથિતાસ્સુધારસકિરો, રમ્યા ગિરઃ પાન્તુ વઃ

॥૧॥

(દ્રુતવિલમ્બિતં વૃત્તત્રયમ્)

સ્ફુરતિ ચેતસિ ભાવનયા વિના,
ન વિદુષામપિ શાન્ત-સુધારસઃ ।
ન ચ સુખં કૃશમપ્યમુના વિના,
જગતિ મોહ-વિષાદ-વિષાકુલે
યદિ ભવભ્રમ-ખેદ-પરાડ્મુખં,
યદિ ચ ચિત્તમનન્તસુખોન્મુખમ્ ।

॥૨॥

શૃણુત તત્સુધિયઃ શુભભાવના-
ઉમ્તરસં મમ શાન્તસુધારસમ્
સુમનસો મનસિ શ્રુતપાવના,
નિદઘતાં દૃવ્યધિકા દશ ભાવનાઃ ।
યદિહ રોહતિ મોહતિરોહિતા-
ઉદ્ભુતગતિર્વિદિતા સમતાલતા

॥૩॥

(રથોદ્ધતાવૃત્તમ્)

આર્તરોદ્રપરિણામપાવક-, પ્લુષ્ટ-ભાવુક-વિવેક-સૌષ્ઠવે ।
માનસે વિષયલોલુપાત્મનાં, ક્વ પ્રરોહતિતમાં શમાડ્કુરઃ

॥૫॥

(વસન્તતિલકાવૃત્તમ્)

યસ્યાશયં શ્રુતકૃતાતિશયં વિવેક-
પીયૂષ-વર્ષ-રમણીય-તમં શ્રયન્તે ।
સદ્ભાવના-સુરલતા ન હિ તસ્ય દ્વરે,
લોકોત્તર-પ્રશમ-સૌખ્ય-ફલ-પ્રસૂતિઃ

॥૬॥

(અનુષ્ટુભ્વૃત્તદ્વયમ્)

અનિત્યત્વા-ઉશરણતે, ભવમેકત્વમન્યતામ્ ।
અશૌચમાશ્રવં ચાત્મન્!, સંવરં પરિભાવય
કર્મણો નિર્જરાં ધર્મ-સૂક્તતાં લોકપદ્ધતિમ્ ।
બોધિ-દુર્લભતામેતાં, ભાવયન્ મુચ્યસે ભવાત્

॥૭॥

(પુષ્પિતાગ્રાવૃત્તમ્)

વપુરવપુરિદં વિદમ્મલીલા-
પરિચિતમપ્યતિભડ્ગુરં નરાણામ્ ।
તદ્દતિભિદુર-યૌવનાવિનીતં,
ભવતિ કથં વિદુષાં મહોદયાય

॥૮॥

(શાદ્દલવિકીડિતવૃત્તદ્વયમ્)

આયુર્વાયુતરત્તરડ્ગતરલં, લગ્નાપદઃ સમ્પદઃ;
સર્વેડપીન્દ્રિયગોચરાશ્ય ચટુલાઃ, સન્ધ્યાભ્રાગાદિવત્ ।
મિત્રસ્ત્રીસ્વજનાદિસડ્ગમસુખં, સ્વપ્નેન્દ્રજાલોપમં;

तत् किं वस्तु भवे भवेद्विह मुद्गा-मालम्भनं यत्सताम् ॥१०॥

प्रातर्भ्रातरिडावदातरुययो, ये येतनायेतना;
दृष्टा विश्वमनःप्रमोदविदुरा, भावाः स्वतः सुन्दराः ।
तांस्तत्रैव दिने विपाक-विरसान्, डा नश्यतः पश्यत-
श्येतः प्रेततं जडाति न भव-प्रेमानुबन्धं मम

॥११॥

(प्रथमभावनागेयाष्टकम्-रामगिरि-राग)

मूढ मुद्यसि मुधा मूढ मुद्यसि मुधा,
विभवमनुयिन्त्य हृदि सपरिवारम् ।

कुशशिरसि नीरमिव गलदनिल-कम्पितं,

विनय जानीहि ज्वितमसारम्

॥१॥

पश्य भङ्गुरमिदं विषयसुख-सौहृदं,

पश्यतामेव नश्यति सदासम् ।

अेतदनुहरति संसाररूपं रया-

ज्ज्वलज्जलबालिका-रुयिविलासम्

उन्त उतयौवनं, पुञ्जमिव शौवनं,

कुटिलमति तदपि लघुदृष्टनष्टम्;

तेन अत परवशाः परवशा-उतधियः,

कटुकमिह किं न कलयन्ति कष्टम्

यदपि पिष्टयाकतामङ्गमिदमुपगतं,

भुवनदुर्जयजरापीतसारम् ।

तदपि गतलज्जमुज्जति मनो नाङ्गिनां,

वितथमति कुथितमन्मथविकारम्

सुखमनुत्तरसुरावधि यदतिभेदुरं,

कालतस्तदपि कलयति विरामम् ।

कतरदितरतदा वस्तु सांसारिकं,

स्थिरतरं भवति यिन्तय निकामम्

यैः समं क्रीडिता ये य भृशमीडिता,

यैः सदाकृष्णहि प्रीतिवाढम् ।

तान् जनान् वीक्ष्य अत भस्मभूयङ्गतान्,

निर्विशङ्काः स्म हति धिक् प्रमादम्

असकृदुन्मिष्य निमिषन्ति सिन्धूर्मिव-

श्येतनायेतनाः सर्वभावाः ।

छन्द्रजालोपमाः स्वजनधनसङ्गमा-

स्तेषु रज्यन्ति मूढस्वभावाः

कवलयन्नविरतं जङ्गमाजङ्गमं,

जगदलो नैव तृप्यति कृतान्तः ।

मुषगतान् आदतस्तस्य करतलगतै-

र्न कथमुपलप्स्यतेऽस्मात्किरन्तः

नित्यमेकं यिदानन्दमयमात्मनो,

रूपमभिऋष्य सुखमनुभवेयम् ।

प्रशमरस-नवसुधा-पानविनयोत्सवो,

भवतु सततं सतामिह भवेऽयम्

॥८॥

अशरणा भावना

सर्वज्ञानाय भवतु

(શાર્દૂલવિકીરિતમ્)

યે ષટ્પાણ્ડમહીમહીનતરસા, નિર્જિત્ય બભ્રાજિરે,
યે ચ સ્વર્ગભુજો ભુજોર્જિતમદા, મેદુર્મુદા મેદુરાઃ ।
તેડપિ કૂરકૃતાન્તવક્રરદનૈર્નિર્દલ્યમાના હઠા-
દત્રાણાઃ શરણાય હા દશદિશઃ, પ્રૈક્ષન્ત દીનાનનાઃ

॥૧॥

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

તાવદેવ મદવિભ્રમમાલી, તાવદેવ ગુણગૌરવશાલી;
યાવદક્ષમ-કૃતાન્ત-કટાક્ષૈર્નેક્ષિતો વિશરણો નરકીટઃ

॥૨॥

(શિખરિણીવૃત્તમ્)

પ્રતાપૈર્વ્યાપન્નં ગલિતમથ તેજોભિરુદ્દિતૈ-
ર્ગતં ધૈર્યોદ્યોગૈઃ શ્લથિતમથ પુષ્ટેન વપુષા ।
પ્રવૃત્તં તદ્દ્રવ્યગ્રહણવિષયે બાન્ધવજનૈ-
ર્જને કીનાશેન પ્રસભમુપનીતે નિજવશમ્

॥૩॥

(દ્વિતીયભાવનાગેયાષ્ટકમ્ માર્ણ્ણી-રાગ)

સ્વજનજનો બહુધા હિતકામં, પ્રીતિરસૈરભિરામમ્ ।
મરણદશાવશમુપગતવન્તં, રક્ષતિ કોડપિ ન સન્તમ્ ॥
વિનય! વિધીયતાં રે, શ્રીજિનધર્મઃ શરણમ્;
અનુસન્ધીયતાં રે, શુચિતરચરણસ્મરણમ્.

॥૧॥

તુરગરથેભનરાવૃત્તિકલિતં, દધતં બલમસ્ખલિતમ્ ।
હરતિ યમો નરપતિમપિ દીનં, મૈનિક ઇવ લઘુમીનમ્.
પ્રવિશતિ વજ્રમયે યદિ સદને, તૃણમથ ઘટયતિ વદને ।
તદપિ ન મુગ્ધયતિ હતસમવર્તી, નિર્દય પૌરુષનર્તી.

॥૨॥

॥૩॥

વિદ્યામન્ત્રમહૌષધિસેવાં, સૃજતુ વશીકૃતદેવામ્ ।
રસતુ રસાયનમુપયયકરણં. તદપિ ન મુગ્ધયતિ મરણમ્.
વપુષિ ચિરં નિરુણદ્ધિ સમીરં, પતતિ જલધિપરતીરમ્ ।
શિરસિ ગિરેરધિરોહતિ તરસા, તદપિ સ જીર્યતિ જરસા
સૃજતીમસિતશિરોરુહલલિતં, મનુજશિરઃ સિતપલિતમ્ ।
કો વિદધાનાં ભૂધનમરસં, પ્રભવતિ રોદ્ધું જરસમ્.

॥૪॥

॥૫॥

॥૬॥

ઉઘત ઉગ્રરુજા જનકાયઃ, કઃ સ્યાન્તત્ર સહાયઃ ।
એકોડનુભવતિ વિધુરુપરાગં, વિભજતિ કોડપિ ન ભાગમ્
શરણમેકમનુસર ચતુરડું, પરિહર મમતાસડુંગમ્ ।
વિનય! રચય શિવસૌખ્યનિધાનં, શાન્તસુધારસપાનમ્.

॥૭॥

॥૮॥

સંસાર ભાવના

(શિખરિણી વૃત્તત્રયમ્)

ઇતો લોભઃ ક્ષોભં, જનયતિ દુરન્તો દવ ઇવો-
લ્લસલ્લાભામ્ભોભિઃ, કથમપિ ન શક્યઃ શમયિતુમ્ ।
ઇતસ્તૃષ્ણાઠ્ઠક્ષાણાં, તુદતિ મૃગતૃષ્ણેવ વિફલા,
કથં સ્વસ્થૈઃ સ્થેયં, વિવિધભયભીમે ભવવને

॥૧॥

ગલત્યેકા ચિન્તા, ભવતિ પુનરન્યા તદ્દધિકા,
મનોવાક્કાયે હા! વિકૃતિરતિરોષાત્તરજસઃ ।
વિપદ્ગર્તાવર્તે, ઝટિતિ પતયાલોઃ પ્રતિપદં
ન જન્તોઃ સંસારે, ભવતિ કથમપ્યર્તિવિરતિઃ

॥૨॥

સહિત્વા સન્તાપા-નશુચિજનનીકુક્ષિકુહરે,

તતો જન્મ પ્રાપ્ય, પ્રચુરતરકષ્ટકમહતઃ ।
સુખાભાસૈર્યાવત્, સ્પૃશતિ કથમપ્યર્તિવિરતિં,
જરા તાવત્ કાયં, કવલયતિ મૃત્યોઃ સહચરી

(ઈન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

વિભ્રાન્તચિત્તો બત અમ્બ્રમીતિ,
પક્ષીવ રુદ્ધસ્તનુપગ્જરેડકુગી ।
નુત્ત્રો નિયત્યાડતનુકર્મતન્તુ-
સન્દાનિતઃ સન્નિહિતાન્તકૌતુઃ

(અનુષ્ટુબ્વૃત્તમ્)

અનન્તાન્ પુદ્ગલાવર્તા-નનન્તાનન્તરૂપભૃત્ ।
અનન્તશો ભ્રમત્યેવ, જીવોડનાદિભવાર્ણવે

(તૃતીયભાવનાગેયાષ્ટકમ્ કેદાર-રાગ)

કલય સંસારમતિદારુણાં, જન્મમરણાદિભયભીત રે ।
મોહરિપુણેહ સગલગ્રહં, પ્રતિપદં વિપદમુપનીત રે ॥૧॥
સ્વજનતનયાદિપરિચયગુણૈ-રિહ મુઘા બધ્યસે મૂઢ રે ।
પ્રતિપદં નવનવૈરનુભવૈઃ, પરિભવૈરસકૃદુપગૂઢ રે ॥૨॥
ઘટયસિ કવચન મદમુન્નતેઃ, ક્વચિદહો હીનતાદીન રે ।
પ્રતિભવં રૂપમપરાપરં, વહસિ બત કર્મણાધીન રે ॥૩॥
જાતુ શૈશવદશાપરવશો, જાતુ તારુણ્યમદમત્ત રે ।
જાતુ દુર્જયજરાજર્જરો, જાતુ પિતૃપતિકરાયત્ત રે ॥૪॥
વ્રજતિ તનયોડપિ નનુ જનકતાં, તનયતાં વ્રજતિ પુનરેષ રે
ભાવયન્વિકૃતિમિતિ ભવગતે-સ્ત્યજતમાં નૃભવશુભશેષ રે ॥૫॥
યત્ર દુઃખાર્તિગદ્દવલવૈ-રનુદિનં દલ્યસે જીવ રે ।
હન્ત તત્રૈવ રજ્યસિ ચિરં, મોહમદિરામદક્ષીબ રે ॥૬॥
દર્શયન્ કિમપિ સુખવૈભવં, સંહરંસ્તદથ સહસૈવ રે ।
વિપ્રલમ્ભયતિ શિશુમિવ જનં, કાલબટુકોડ્યમત્રૈવ રે ॥૭॥
સકલસંસારભયભેદકં, જિનવયો મનસિ નિબધાન રે ।
વિનય પરિણમય નિઃશ્રેયસં, વિહિતશમરસસુધાપાન રે ॥૮॥
ઈતિ તૃતીયઃ પ્રકાશઃ

સર્વ જ્ઞાન ભવતુ
એકત્વ ભાવના
(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

એક એવ ભગવાનયમાત્મા, જ્ઞાનદર્શનતરડ્ગસરડ્ગઃ ।
સર્વમન્યદુપકલ્પિતમેતદ્, વ્યાકુલીકરણમેવ મમત્વમ્

(પ્રબોધતાવૃત્તત્રયમ્)

અબુઘૈઃ પરભાવલાલસા-લસદજ્ઞાનદશાવશાત્મભિઃ ।
પરવસ્તુષુ હા સ્વકીયતા, વિષયાવેશવશાદ્ વિકલ્પ્યતે ॥૨॥
કૃતિનાં દ્યયિતેતિ ચિન્તનં, પરદારેષુ યથા વિપત્તયે ।
વિવિધાર્તિભયાવહં તથા, પરભાવેષુ મમત્વભાવનમ્ ॥૩॥
અધુના પરભાવસંવૃતિં, હર ચેતઃ પરિતોડવગુણિહતામ્ ।
ક્ષણમાત્મવિચારચન્દન-દ્રુમવાતોર્ભિરસાઃ સ્પૃશન્તુ મામ્ ॥૪॥

(અનુષ્ટુબ્વૃત્તમ્)

એકતાં સમતોપેતા-મેનામાત્મન્ વિભાવય ।

लभस्व परमानन्द-सम्पदं नभिराजवत् ॥५॥
 (यतुर्थं भावनागेयाष्टकम् परञ्जया-राग)
 विनयं चिन्तय वस्तुतत्त्वं, जगति निजमिदं कस्य किम् ।
 भवति मतिरिति यस्य हृदये, दुरितमुद्दयति तस्य किम् ॥१॥
 अत्र उत्पद्यते तनुमा-नेत्रं अत्र विपद्यते ।
 अत्र अत्र हि कर्म चिन्तते, सैकः इलमश्नुते ॥२॥
 यस्य यावान् परपरिग्रहो, विविधममतावीवधः ।
 जलधिविनिहितपोतयुक्त्या, पतति तावदसावधः ॥३॥
 स्वस्वभावं मद्यमुद्दितो, भुवि विलुप्य विद्येष्टते ।
 दृश्यतां परभावघटनात्, पतति विलुठति जृम्भते ॥४॥
 पश्य काञ्चनमितरपुद्गल-मिलितमज्यति कां दृशाम् ।
 केवलस्य तु तस्य रूपं, विदितमेव भावदृशाम् ॥५॥
 अत्रमात्मनि कर्मवशतो, भवति रूपमनेकधा ।
 कर्ममलरहिते तु भगवति, भासते काञ्चनविधा ॥६॥
 ज्ञानदर्शनशरणापर्यव-परिवृतः परमेश्वरः ।
 अत्र अत्रानुभवसदने, स रमतामविनश्वरः ॥७॥
 रुचिरसमतामृतरसं क्षण-मुद्दितमास्वाद्य मुदा ।
 विनय! विषयातीतसुभरस-रतिरुद्ग्यतु ते सदा ॥८॥

छति यतुर्थः प्रकाशः
 अन्यत्वं भावना
 (उपजातिवृत्तम्)

परः प्रविष्टः कुरुते विनाशं,
 लोकोक्तिरेषा न मृषेति मन्ये ।
 निर्विशय कर्माणुत्भिरस्य किं किं,
 ज्ञानात्मनो नो समपादि कष्टम् ॥१॥

(स्वागतावृत्तम्)

भिद्यसे ननु किमन्यकथार्तः,
 सर्वदैव ममतापरतन्त्रः ।
 चिन्तयस्यनुपमान् कथमात्मन्,
 नात्मनो गुणमशीघ्रं कदापि ॥२॥

(शार्दूलविकीडितवृत्तद्वयम्)

यस्मै त्वं यतसे भिन्नेषु य यतो, यत्रानिशं मोदसे,
 यद्यच्छोयसि यद्यद्विच्छसि हृदा, यत्राप्य पेप्रीयसे ।
 स्निग्धो येषु निजस्वभावममलं, निर्लोठ्य लालप्यसे,
 तत्सर्वं परकीयमेव भगवन्, - नात्मन किञ्चित्तव ॥३॥
 दृष्टाः कष्टकदर्थनाः कति न ताः, सोढास्त्वया संसृतौ,
 तिर्यङ्गनारकयोनिषु प्रतिहतशिष्टानो विभिन्नो मुहुः ।
 सर्वं तत् परकीयद्विर्विलसितं, विस्मृत्य तेष्वेव हा,
 रञ्जन् मुद्दसि मूढ! तानुपयन्, - नात्मन किं लज्जसे ॥४॥

(अनुष्टुभृत्तम्)

ज्ञानदर्शनशरित्र-केतनां येतनां विना ।
 सर्वमन्यद्विनिश्चित्य, यतस्व स्वहिताप्तये ॥५॥
 (पञ्चमभावनागेयाष्टकम् श्री-राग)

विनय! निन्नालय निज लवनं
 विनय! निन्नालय निज लवनम् ।
 तनुधनसुतसदन - स्वजनादिषु
 किं निजमिह कुगतेरवनम् वि. ॥१॥
 येन सडाश्रयसेडतिविमोडा-द्विदमलमित्यविभेदम् ।
 तदपि शरीरं नियतमधीरं, त्यजति लवन्तं धृतभेदम् ॥२॥
 जन्मनि जन्मनि विविधपरिग्रह-मुपयिनुषे य कुटुम्भम् ।
 तेषु लवन्तं परलवगमने, नानुसरति कृशमपि शुम्भम् ॥३॥
 त्यज ममतापरितापनिदानं, परपरिययपरिणामम् ।
 लज निःसङ्गतया विशद्वीकृत-मनुलवसुभरसमत्तिरामम् ॥४॥
 पथि पथि विविधपथैः पथिकैः सह, कुरुते कः प्रतिबन्धम् ।
 निजनिजकर्मवशैः स्वजनैः सह, किं कुरुषे ममताबन्धम् ॥५॥
 प्रणयविडीने दधद्विषङ्गं, सहते बहुसन्तापम् ।
 त्वयि निःप्रणये पुद्गलनियये, वडसि मुधा ममतातापम् ॥६॥
 त्यज संयोगं नियतवियोगं, कुरु निर्मलमवधानम् ।
 नहि विदधानः कथमपि तृप्यसि, मृगतृष्णाघनरसपानम् ॥७॥
 लज जिन्पतिमसहायसहायं, शिवगतिसुगमोपायम् ।
 पिब गदशमनं परिहृतवमनं, शान्तसुधारसमनपायम् ॥८॥

धृति पञ्चमः प्रकाशः

अशुचि भावना

(शादूलविडीडितं वृत्तम्)

सखिद्रो मदिराघटः परिगलत्-तल्लेशसङ्गाशुचिः,
 शुच्यामृद्य मृदा बलिः स बहुशो धौतोडपि गङ्गोदकैः ।
 नाधते शुचितां यथा तनुभृतां, कायो निकायो मला-
 बीलत्सास्थिपुरीषमूत्ररजसां, नायं तथा शुद्ध्यति ॥१॥

(मन्दाकान्ता वृत्तम्)

स्नायं स्नायं, पुनरपि पुनः, स्नान्ति शुद्धात्तिरद्विभ-
 वारं वारं, अत मलतनुं यन्दनैरर्थयन्ते ।
 मूढात्मानो, वयमपमलाः, प्रीतिमित्याश्रयन्ते,
 नो शुद्ध्यन्ते, कथमवकरः, शक्यते शोद्धुमेवम् ॥२॥

(शादूलविडीडितं वृत्तम्)

कर्पूराद्विभिरर्थितोडपि लशुनो, नो गाडते सौरभं,
 नाजन्मोपकृतोडपि उन्त पिशुनः, सौजन्यमालम्भते ।
 देहो-उध्येष तथा जडाति न नृषां स्वात्माविकीं विस्रतां,
 नाभ्यक्तोडपि विभूषितोडपि बहुधा, पुष्टोडपि विश्वस्यते ॥३॥

(उपेन्द्रवज्रावृत्तम्)

यद्वीयसंसर्गमवाप्य सद्यो, लवेच्छुचीनामशुचित्वमुख्यैः ।
 अमेध्ययोनेर्वपुषोडस्य शौच-सङ्कल्पमोहोडयमहो महीयान्

(स्वागतावृत्तम्)

धृत्यवेत्य शुचिवाहमतथ्यं, पथ्यमेव जगदेकपवित्रम् ।
 शोधनं सकलदोषमलानां, धर्ममेव हृदये निदधीथाः ॥५॥

(षष्ठभावनागेयाष्टकम्-आशावरी-राग)

भावाय रे वपुरिदमतिमलिनं,

विनय विबोधय मानसन्निखिनम् ।

पावनमनुयिन्तय विभुमेकं,
परममहोदयमुद्धितविवेकम्.

॥१॥

दम्पतिरेतोरुधिरविवर्ते,

किं शुभमिह मलकश्मलगतं ।

भृशमपि पिहितः स्रवति विरूपं,

को भङ्गु मनुते-उवस्करकूपम्

॥२॥

भजति सयन्त्रं श्रुयिताम्बूलं,

कर्तुं भुजमारुतमनुकूलम् ।

तिष्ठति सुरभिः कियन्तं कालं,

भुजमसुगन्धिं जृगुप्सितलालम्

॥३॥

असुरभिगन्धवहो-उन्तरयारी,

आवरितुं शक्यो न विकारी ।

वपुरुपञ्चिघ्नसि वारंवारं,

उसति बुधस्तव शौच्याचारम्.

द्वादश नव रन्ध्राणि निकामं,

गलदृशुयीनि न यान्ति विरामम् ।

यत्र वपुषि तत् कलयसि पूतं,

मन्ये तव नूतनमाकृतम्.

अशितमुपस्करसंस्कृतमन्नं,

जगति जृगुप्सां जनयति उन्नमम् ।

पुंसवनं धैरवमपि लीढं,

भवति विगर्हितमति जनमीढम्.

केवलमलमयपुद्गलनियये,

अशुयीकृतश्रुयिभोजनसियये ।

वपुषि विचिन्तय परमिह सारं,

शिवसाधनसामर्थ्यमुदारम्

येन विराजितमिदमतिपुण्यं,

तस्थिन्तय येतन! नैपुण्यम् ।

विशदागममधिगम्य निपानं,

विरयय शान्तसुधारसपानम्

॥४॥

॥५॥

॥६॥

॥७॥

॥८॥

आश्रव भावना

(भुजङ्गप्रयातं वृत्तम्)

यथा सर्वतो निर्जरैरापतद्भिः,

प्रपूर्येत सद्यः पयोत्भिस्तटाकः ।

तथैवाश्रवैः कर्मभिः सम्भृतोऽङ्गी,

भवेद् व्याकुलश्च्यव्यलः पङ्किलश्च

॥९॥

(शादूलविकीडितं वृत्तम्)

यावत्किञ्चिदिवानुभूय तरसा, कर्मैह निर्णयते,

तावत्याश्रवशत्रवोऽनुसमयं, सिञ्चन्ति भूयोऽपि तत् ।

हा कष्टं कथमाश्रवप्रतिभटाः शक्या निरोद्धुं मया;

संसारदतिभीषणान्मम उहा, मुक्तिः कथं भाविनी

॥१०॥

(प्रहर्षिणी वृत्तम्)

મિથ્યાત્વાવિરતિકષાયયોગસંજ્ઞા-
શ્યત્વારઃ સુકૃતિભિરાશ્રવાઃ પ્રદિષ્ટાઃ ।
કર્માણિ પ્રતિસમયં સ્ફુટૈરભીભિ-
ર્બદ્ધન્તો ભ્રમવશતો ભમન્તિ જીવાઃ

॥૩॥

(રથોદ્ધતાવૃત્તમ્)

ઇન્દ્રિયાવ્રતકષાયયોગજ્ઞાઃ, પગ્ય પગ્ય ચતુરન્વિતાસ્ત્રયઃ ।
પગ્યવિંશતિરસત્ક્રિયા ઇતિ, નેત્રવેદપરિસંખ્યયાડપ્યમી

॥૪॥

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

ઇત્યાશ્રવાણામધિગમ્ય તત્ત્વં,
નિશ્ચિત્ય સત્ત્વં શ્રુતિસન્નિધાનાત્ ।
એષાં નિરોધે વિગલદ્વિરોધે,
સર્વાત્મના દ્રાગ્ યતિતવ્યમાત્મન્

॥૫॥

(સપ્તમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ધનાશ્રી-રાગ)

પરિહરણીયા રે, સુકૃતિભિરાશ્રવા, દ્વિ સમતામવધાય ।
પ્રભવન્ત્યેતે રે, ભૃશમુચ્છૃંબલા, વિભુગુણવિભવવધાય ।
કુગુરુનિયુક્તા રે, કુમતિપરિપ્લુતાઃ, શિવપુરપથમપહાય ।
પ્રયતન્તેઽમી રે, ક્રિયા દુષ્ટયા, પ્રત્યુત શિવવિરહાય ।
અવિરતચિત્તા રે, વિષયવશીકૃતા, વિષદન્તે વિતતાનિ ।
ઇહપરલોકે રે, કર્મવિપાકજા-ન્યવિરલદ્ઃખશતાનિ ।
કરિઝમધુપા રે, શલભમૃગાદયો, વિષયવિનોદરસેન ।
હન્ત લભન્તે રે, વિવિધા વેદના, બત પરિણતિવિરસેન ।
ઉદિતકષાયા રે, વિષયવશીકૃતા, યાન્તિ મહાનરકેષુ ।
પરિવર્તન્તે રે, નિયતમનન્તશો, જન્મજરામરણેષુ ।
મનસા વાયા રે, વપુષા ચગ્યલા, દુર્જયદુરિતભરેણ ।
ઉપલિપ્યન્તે રે, તત આશ્રવજયે, યતતાં કૃતમપરેણ ।
શુદ્ધા યોગા રે, યદપિ યતાત્મનાં, સવન્તે શુભકર્માણિ ।
કાગ્યનનિગડાં-સ્તાન્યપિ જાનીયાત્, હત નિર્વૃતિશર્માણિ ।
મોદસ્વૈવં રે, સાશ્રવપાખ્મનાં, રોધે ધિયમાધાય ।
શાન્તસુધારસ-પાનમનારતમ્, વિનય વિધાય વિધાય

॥૧॥

॥૨॥

॥૩॥

॥૪॥

॥૫॥

॥૬॥

॥૭॥

॥૮॥

ઇતિ સપ્તમઃ પ્રકાશઃ

સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

સંવર ભાવના

(સ્વાગતાવૃત્તદ્વયમ્)

યેન યેન ય ઇહાશ્રવરોધઃ, સમ્ભવેન્નિયતમૌપયિકેન ।
આદ્રિયસ્વ વિનયોદ્યતયેતા-સ્તત્તદાન્તરદ્વશા પરિભાવ્ય
સંયમેન વિષયાવિરતત્વે, દર્શનેન વિતથાડભિનિવેશમ્ ।
ધ્યાનમાર્તમથ રૌદ્રમજસં, ચેતસઃ સ્થિરતયા ચ નિરુન્ધ્યાઃ

॥૧॥

॥૨॥

(શાલિનીવૃત્તમ્)

ક્રોધં ક્ષાન્ત્યા માર્દવેનાભિમાનં, હન્યા માયા-માર્જવેનોજ્જવલેન
લોભં વારાંરાશિરૌદ્રં નિરુન્ધ્યાઃ, સન્તોષેણ પ્રાંશુના સેતુનેવા૩૥

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

ગુપ્તિભિસ્તિસૃભિરેવમજથ્યાન્, ત્રીન્ વિજિત્ય તરસાધમયોગાન્
સાધુસંવરપથે પ્રયતેથા, લપ્સ્યસે હિતમનીહિતમિદ્ધમ્

॥૪॥

(મન્દાકાન્તાવૃત્તમ્)

એવં રુદ્ધે-ષ્વમલહૃદયૈ-રાશ્રવેષ્વાપ્તવાક્ય-

શ્રદ્ધાયઞ્યત્-સિતપટપટુઃ, સુપ્રતિષ્ઠાનશાલી ।

શુદ્ધૈર્યોગૈ- જ્વનપવનૈઃ, પ્રેરિતો જીવપોતઃ,

સ્રોતસ્તીર્ત્વા, ભવજલનિધે-ર્યાતિ નિર્વાણપુર્યામ્

૧૫॥

(અષ્ટમભાવનાગેયાષ્ટકમ્ નટ-રાગ)

શૃણુશિવસુખસાધનસદ્દુપાયમ્, શૃણુ શિવસુખસાધનસદ્દુપાયમ્;

જ્ઞાનાદિકપાવનરત્નત્રય-પરમારાધનમનપાયમ્.

૧૧॥

વિષયવિકારમપાકુરુ દૂરં, ક્રોધં માનં સહ માયમ્ ।

લોભરિપું ચ વિજિત્ય સહેલં, ભજ સંયમગુણમકષાયમ્

૧૨॥

ઉપશમરસમનુશીલય મનસા, રોષદહનજલદદ્રાયમ્ ।

કલય વિરાગં ધૃતપરભાગં, હૃદિ વિનયં નાયં નાયમ્

૧૩॥

આર્ત રૌદ્રં ધ્યાનં માર્જય, દહ વિકલ્પરચનાડનાયમ્ ।

યદિયમરુદ્ધા માનસવીથી, તત્ત્વવિદઃ પન્થા નાડયમ્

૧૪॥

સંયમયોગૈરવહિતમાનસ-શુદ્ધ્યા ચરિતાર્થય કાયમ્ ।

નાનામતરુચિગહને ભુવને, નિશ્ચિનુ શુદ્ધપથં નાયમ્

૧૫॥

બ્રહ્મવ્રતમડ્ગીકુરુ વિમલં, બિભ્રાણં ગુણસમવાયમ્ ।

ઉદિતં ગુરુવદનાદુપદેશં, સડ્ગૃહાણ શુચિમિવ રાયમ્

૧૬॥

સંયમવાડ્મયકુસુમરસૈરતિ-સુરભય નિજમધ્યવસાયમ્ ।

ચેતનમુપલક્ષય કૃતલક્ષણ-જ્ઞાનચરણગુણપર્યાયમ્

૧૭॥

વદનમલડ્કુરુ પાવનરસનં, જિનચરિતં ગાયં ગાયમ્ ।

સવિનય શાન્તસુધારસમેનં, ચિરં નન્દ પાયં પાયમ્

૧૮॥

ઇતિ અષ્ટમઃ પ્રકાશઃ

નિર્જરા ભાવના

(ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

યન્નિર્જરા દ્વાદશઘા નિરુક્તા, તદ્ દ્વાદશાનાં તપસાં વિભેદાત્

હેતુપ્રભેદાદિહ કાર્યભેદઃ, સ્વાતન્ત્ર્યતસ્ત્વેકવિધૈવ સા સ્યાત્ ॥૧॥

(અનુષ્ટુબ્ વૃત્તદ્વયમ્)

કાષ્ઠોપલાદિરૂપાણાં, નિદાનાનાં વિભેદતઃ ।

વસ્તિર્યથૈકરૂપોડપિ, પૃથગ્રૂપો વિવક્ષ્યતે

૧૨॥

નિર્જરાપિ દ્વાદશઘા, તપોભેદૈસ્તથોદિતા ।

કર્મનિર્જરણાત્મા તુ, સૈકરૂપૈવ વસ્તુતઃ

૧૩॥

(ઉપેન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

નિકાયિતાનામપિ કર્મણાં યદ્, ગરીયસાં ભૂધરદુર્ધરાણામ્ ।

વિભેદને વજ્રમિવાતિતીવ્રં, નમોડસ્તુ તસ્મૈ તપસેડ્દ્ભુતાય

૧૪॥

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

કિમુચ્યતે સત્તપસઃ પ્રભાવઃ, કઠોરકર્માર્જિતકિલ્બિષોડપિ ।

દૃઢપ્રહારીવ નિહત્ય પાપં, યતો-ઉપવર્ગ લભતેડચિરેણ

૧૫॥

યથા સુવર્ણસ્ય શુચિસ્વરૂપં, દીપ્તઃ કૃશાનુઃ પ્રકટીકરોતિ ।

તથાત્મનઃ કર્મરજો નિહત્ય, જ્યોતિસ્તપસ્તદ્વિશદીકરોતિ

૧૬॥

(સ્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

બાહ્યેનાભ્યન્તરેણ, પ્રથિતબહુભિદા, જીયતે યેન શત્રુ-

શ્રેણી બાહ્યાન્તરરૂગા, ભરતનૃપતિવદ્ ભાવલબ્ધદ્રઢિમ્ના ।

यस्मात् प्रादुर्भवेयुः, प्रकटितवित्त्वा, लब्धयः सिद्धयश्च,
वन्दे स्वर्गापवर्गा-र्षणपटु सततं, तत्तपो विश्ववन्दम् ॥७॥

(नवमभावनागेयाष्टकम्-सारंग-राग)

विभावय विनय तपोमहिमानं, विभावय विनयतपोमहिमानम् ॥१॥

अहुत्सवसञ्चितदृष्टतममुना, लभते लघु लघिमानम् ॥१॥

याति घनाडपि घनाघनपटली, परपवनेन विरामम् । ॥२॥

लजति तथा तपसा दुरिताली, क्षणत्तुगुरपरिणामम् ॥२॥

वाञ्छितमाकर्षति दूरादपि, रिपुमपि व्रजति वयस्यम् । ॥३॥

तप षट्माश्रय निर्मलत्वावा-दागमपरमरुदस्यम् ॥३॥

अनशनमूनोदरतां वृत्ति-हासं रसपरिहारम् । ॥४॥

लज सांलीन्यं कायकलेशं, तप षति आद्यमुदारम् ॥४॥

प्रायश्चित्तं वैयावृत्त्यं, स्वाध्यायं विनयं य । ॥५॥

कायोत्सर्गं शुभध्यानं, मात्स्यन्तर-मिदमग्य ॥५॥

शमयति तापं गमयति पापं, रमयति मानसहंसम् । ॥६॥

हरति विमोहं दूरारोहं, तप षति विगताशंसम् ॥६॥

संयमकमलाकार्मणमुज्ज्वल-शिवसुभसत्यङ्कारम् । ॥७॥

यिन्तितयिन्तामणिमाराधय, तप षड् वारंवारम् ॥७॥

कुर्मगदौषधमिदमिदमस्य य, जिनपतिमतमनुपानम् । ॥८॥

विनय समायर सौष्यनिधानं, शान्तसुधारसपानम् ॥८॥

षति नवमः प्रकाशः
धर्म स्वाध्यात भावना
(उपजाति वृत्तम्)

दानं य शीलं य तपश्च भावो,
धर्मश्चतुर्धा जिनबान्धवेन । ॥९॥

निद्रुपितो यो जगतां छिताय,
स मानसे मे रमतामजसम् ॥९॥

सत्यक्षमामार्दवशौचसङ्ग-
त्यागाडडर्जवभ्रत्नविभुक्तियुक्तः । ॥१०॥

यः संयमः किं य तपोडवगूढ-
श्यारित्रधर्मो दशघाडयमुक्तः ॥१०॥

यस्य प्रभावादिह पुष्पदन्तौ,
विश्वोपकाराय सद्योदयेते । ॥११॥

ग्रीष्मोष्मभीष्मामुदितस्तडित्वान्,
काले समाश्वासयति क्षितिं य ॥११॥

उल्लोलकल्लोलकलाविलासै-
र्नाप्लावयत्यम्बुनिधिः क्षितिं यत् । ॥१२॥

न घ्नन्ति यद् व्याघ्रमरुद्दवाद्या,
धर्मस्य सर्वोडध्यनुत्भाव अेषः ॥१४॥

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१२॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१३॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१४॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१५॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१६॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१७॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१८॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥१९॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्मिन्नेव पिता छिताय यतते, भ्राता य माता सुतः,
सैन्यं दैन्यमुपैति यापयपलं, यत्राडङ्गलं दोर्बलम् । ॥२०॥

तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये, धर्मस्तु संवर्भितः,
(शार्दूलविकीडितं वृत्तम्)

यस्य व्याप्तौ कूर्परो पञ्चरञ्जु ।
लोकस्यान्तो विस्तृतो रञ्जुमेकां,
सिद्धज्योतिश्चित्रको यस्य भौविः ॥३॥

यो वैशाखस्थानकस्थायिपादः,
श्रोणीदेशे न्यस्तलस्तद्वयश्च ।
कालेऽनाद्यौ शश्वदूर्ध्वं दमत्वाद्,
बिभ्राणोऽपि श्रान्तमुद्रामभिन्नः ॥४॥

सोऽयं ज्ञेयः पूरुषो लोकनामा,
षड्रव्यात्माऽकुत्रिमोऽनाद्यनन्तः ।
धर्माधर्माकाशकालात्मसंज्ञै-
र्द्रव्यैः पूर्णः सर्वतः पुद्गलैश्च ॥५॥

रङ्गस्थानं पुद्गलानां नटानां,
नानाऽपैर्नृत्यतामात्मनां य ।
कालोद्योगस्वस्वभावादिभावैः,
कर्मातोद्यैर्नर्तितानां नियत्या ॥६॥

अवं लोको भाव्यमानो विविक्त्या,
विज्ञानां स्यान् मानसस्थैर्यदेतुः ।
स्थैर्यं प्राप्ते मानसे यात्मनीना,
सुप्राप्यैवाध्यात्मसौख्यप्रसूतिः ॥७॥

(अेकादशभावनागोयाष्टकम् काङ्गी-राग)

विनय विभावय शाश्वतं, हृदि लोकाकाशम् ।
सकलयरायरधारणो, परिणामद्वकाशम्. विनय० ॥९॥

लसदलोकपरिवेष्टितं, गणनातिगमानम् ।
पञ्चत्तरपि धर्माद्विभिः सुघटितसीमानम्. विनय० ॥१०॥

समवघातसमये जिनैः, परिपूरितदेहम् ।
असुमदृष्टुकविविधक्रिया-गुणगौरवगोहम्. विनय० ॥११॥

अेकत्रुपमपि पुद्गलैः, कृतविविधविवर्तम् ।
काञ्चनशैलशिखरोन्नतं, क्वचिदवनतगर्तम्. विनय० ॥१२॥

क्वचन तविषमणिमन्दिरै-रुदितोदितत्रुपम् ।
घोरतिमिरनरकाद्विभिः, क्वचनानातिवित्रुपम्. विनय० ॥१३॥

क्वचिद्वत्सवमयमुञ्जवदं, जयमङ्गलनादम् ।
क्वचिदमन्दलाहारवं, पृथुशोकविषादम्. विनय० ॥१४॥

बहुपरिचितमनन्तशो, निषिद्धैरपि सत्त्वैः ।
जन्मभरणपरिवर्तिभिः, कृतमुक्तममत्वैः. विनय० ॥१५॥

एह पर्यटनपराङ्मुखाः, प्रणमत भगवन्तम् ।
शान्तसुधारसपानतो, धृतविनयमवन्तम्. विनय० ॥१६॥

एति अेकादशः प्रकाशः

बोधि दुर्लभ भावना

(मन्दाकांता वृत्तम्)

यस्माद्विस्मा-पयितसुमनः-स्वर्गसम्पद्विलास-
प्राप्तोल्लासाः, पुनरपि जनिः, सत्कुले भूरिभोगे ।

ब्रह्माद्वैत-प्रगुणपदवी-प्रापकं निःसपत्नं;
तद् दृष्ट्वापं, भृशमुरुधियः, सेव्यतां बोधिरत्नम् ॥१७॥

(ભુજડ્ગપ્રયાતવૃત્તત્રયમ્)

અનાદૌ નિગોદાન્ધક્રૂપે સ્થિતાના-
મજસં જનુર્મૃત્યુદુઃખાર્દિતાનામ્ ।
પરીણામશુદ્ધિઃ કુતસ્તાદૃશી સ્યાદ્
યયા હન્ત તસ્માદ્વિનિર્યાન્તિ જીવાઃ
તતો નિર્ગતાનામપિ સ્થાવરત્વં,
ત્રસત્વં પુનર્દુર્લભં દેહભાજામ્ ।
ત્રસત્વેડપિ પગ્યાક્ષપર્યાપ્તસંશ્ચિ-
સ્થિરાયુષ્યવદ્દુર્લભં માનુષત્વમ્
તદેતન્મનુષ્યત્વમાપ્યાપિ મૂઢો,
મહામોહમિથ્યાત્વમાયોપગૂઢઃ ।
ભ્રમન્ દૂરમગ્નો ભવાગાઘર્ગર્તે,
પુનઃ ક્વ પ્રપદ્યેત તદ્બોધિરત્નમ્

॥૨॥

॥૩॥

॥૪॥

(શિખરિણી વૃત્તમ્)

વિભિન્નાઃ પન્થાનઃ, પ્રતિપદમનલ્પાશ્ચ મતિનઃ,
કુયુક્તિવ્યાસડ્ગૈ-નિજનિજમતોલ્લાસરસિકાઃ ।
ન દેવાઃ સાંનિધ્યં, વિદધતિ નવા કોડપ્યતિશય-
સ્તદેવં કાલેડસ્મિન્, ય ઇહ દૃઢધર્મા સ સુકૃતી

॥૫॥

(શાદૂલવિકીડિતં વૃત્તમ્)

યાવદ્દેહમિદં ગદૈર્ન મૃદ્ધિતં, નો વા જરાજર્જરં,
યાવત્ત્વક્ષકદમ્બકં સ્વવિષય-જ્ઞાનાવગાહક્ષમમ્ ।
યાવચ્ચાયુરભડ્ગુરં નિજહિતે, તાવદ્બુધૈર્યત્યતાં;
કાસારે સ્ફુટિતે જલે પ્રચલિતે, પાલિઃ કથં બધ્યતે

॥૬॥

(અનુષ્ટુબ્વૃત્તમ્)

વિવિધોપદ્રવં દેહ-માયુશ્ચ ક્ષણભડ્ગુરમ્ ।
કામાલમ્બ્ય ધૃતિં મૂઢૈઃ, સ્વશ્રેયસિ વિલમ્બ્યતે

॥૭॥

(દ્વાદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ધનશ્રી-રાગ)

બુધ્યતાં બુધ્યતાં બોધિરતિદુર્લભા,
જલધિજલપતિતસુરરત્નયુક્ત્યા
સમ્યગારાધ્યતાં સ્વહિતમિહ સાધ્યતાં,
બાધ્યતામધરગતિરાત્મશક્ત્યા
ચકિભોજ્યાદિરિવ નરભવો દુર્લભો,
ભ્રામ્યતાં ઘોરસંસારકક્ષે ।
બહુનિગોદાદિકાયસ્થિતિવ્યાયતે,
મોહમિથ્યાત્વમુખયોરલક્ષે
લબ્ધ ઇહ નરભવોડનાર્યદેશેષુ યઃ,
સ ભવતિ પ્રત્યુતાનર્થકારી
જીવહિંસાદિપાપાશ્રવવ્યસનિનાં,
માઘવત્યાદિમાર્ગાનુસારી
આર્યદેશસ્પૃશામપિ સુકુલજન્મનાં,
દુર્લભા વિવિદિષા ધર્મતત્ત્વે
રતપરિગ્રહભયાહારસંજ્ઞાર્તિભિ-
હન્ત મગ્નં જગદ્દુઃસ્થિતત્ત્વે

॥૧॥

॥૨॥

॥૩॥

॥૪॥

વિવિદિષાયામપિ શ્રવણમતિદુર્લભં,
 ધર્મશાસ્ત્રસ્ય ગુરુસન્નિધાને
 વિતથવિકથાદિતત્તદ્રસાવેશતો,
 વિવિધવિક્ષેપમલિનેડવધાને ॥૫॥
 ધર્મમાકર્ણ્ય સમ્બુદ્ધ્ય તત્રોદ્યમં,
 કુર્વતો વૈરિવર્ગોડન્તરઙ્ગઃ ।
 રાગદ્વેષશ્રમાલસ્યનિદ્રાદિકો,
 બાધતે નિહતસુકૃતપ્રસઙ્ગઃ ॥૬॥
 ચતુરશીતાવહો યોનિલક્ષેષ્વિયં,
 ક્વ ત્વયાકર્ણિતા ધર્મવાર્તા ।
 પ્રાયશો જગતિ જનતા મિથો વિવદ્તે,
 ઋદ્ધિરસશાતગુરુગૌરવાર્તાઃ ॥૭॥
 એવમતિદુર્લભાત્ પ્રાપ્ય દુર્લભતમં,
 બોધિરત્નં સકલગુણાનિધાનમ્
 કુરુ ગુરુપ્રાજ્યવિનયપ્રસાદોદિતં,
 શાન્તરસસરસપીયૂષપાનમ્ ॥૮॥

ઇતિ દ્વાદશઃ પ્રકાશઃ
 મૈત્રી ભાવના
 (અનુષ્ટુબ્વૃત્તદ્વયમ્)

સદ્ધર્મધ્યાનસંધ્યાન-હેતવઃ શ્રીજિનેશ્વરૈઃ ।
 મૈત્રીપ્રભૃતયઃ પ્રોક્તા-શ્ચતસ્રો ભાવનાઃ પરાઃ ॥૯॥
 તથાહુઃ-મૈત્રીપ્રમોદકારુણ્ય-માધ્યસ્થ્યાનિ નિયોજયેત્ ।
 ધર્મધ્યાનમુપસ્કર્તુ, તદ્ધિ તસ્ય રસાયનમ્ ॥૧૦॥

(ઉપજાતિ વૃત્તાનિ)

મૈત્રી પરેષાં હિતચિન્તનં યદ્
 ભવેત્ પ્રમોદો ગુણપક્ષપાતઃ ।
 કારુણ્યમાર્તાહિંગરુજાં જિહીર્ષે-
 ત્યુપેક્ષણં દુષ્ટધિયામુપેક્ષા ॥૩॥
 સર્વત્ર મૈત્રીમુપકલ્પયાત્મન્!
 ચિન્ત્યો જગત્યત્ર ન કોડપિ શત્રુઃ ।
 કિયદિનસ્થાયિનિ જીવિતેડસ્મિન્,
 કિં ખિદ્યતે વૈરિધિયા પરસ્મિન્
 સર્વેડધ્યમી બન્ધુતયાનુભૂતાઃ,
 સહસ્રશોડસ્મિન્ ભવતા ભવાબ્ધૌ ।
 જીવાસ્તતો બન્ધવ એવ સર્વે,
 ન કોડપિ તે શત્રુરિતિ પ્રતીહિ ॥૫॥
 સર્વે પિતૃભ્રાતૃપિતૃવ્યમાતૃ-
 પુત્રાઙ્ગજાસ્ત્રીભગિનીસ્નુષાત્વમ્ ।
 જીવાઃ પ્રપન્ના બહુશસ્તદેતત્,
 કુટુમ્બમેવેતિ પરો ન કશ્ચિત્ ॥૬॥

(ઈન્દ્રવજ્રાવૃત્તદ્વયમ્)

એકેન્દ્રિયાદ્યા અપિ હન્ત જીવાઃ,
 પચ્ચેન્દ્રિયત્વાદ્યાધિગમ્ય સમ્યક્ ।

બોધિં સમારાધ્ય કદા લભન્તે,
ભૂયો ભવભ્રાન્તિભિયાં વિરામમ્ ॥૭॥
યા રાગરોષાદિરુજો જનાનાં,
શામ્યન્તુ વાકકાયમનોદ્વહસ્તાઃ ।
સર્વે-ઉપ્યુદાસીનરસં રસન્તુ,
સર્વત્ર સર્વ સુખિનો ભવન્તુ ॥૮॥

(ત્રયોદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ દેશાખ-રાગ)

વિનય વિચિન્તય મિત્રતાં, ત્રિજગતિ જનતાસુ ।
કર્મવિચિત્રતયા ગતિં, વિવિધાં ગમિતાસુ. વિ૦ ॥૧॥
સર્વે તે પ્રિયબાન્ધવા, ન હિ રિપુરિહ કોડપિ ।
મા કુરુ કલિકલુષં મનો, નિજસુકૃતવિલોપિ. વિ૦ ॥૨॥
યદિ કોપં કુરુતે પરો, નિજ-કર્મવશેન ।
અપિ ભવતા કિં ભૂયતે હૃદિ રોષવશેન. વિ૦ ॥૩॥
અનુચિતમિહ કલહં સતાં, ત્યજ સમરસમીન ।
ભજ વિવેકકલહંસતાં, ગુણપરિચયપીન. વિ૦ ॥૪॥
શત્રુજનાઃ સુખિનઃ સમે, મત્સરમપહાય ।
સન્તુ ગન્તુમનસો-ઉપ્યમી, શિવસૌખ્યગૃહાય. વિ૦ ॥૫॥
સકૃદપિ યદિ સમતાલવં, હૃદયેન લિહન્તિ ।
વિદિતરસાસ્તત ઇહ રતિં, સ્વત એવ વહન્તિ. વિ૦ ॥૬॥
કિમુત કુમતમદમૂર્છિતા, દુરિતેષુ પતન્તિ ।
જિનવચનાનિ કથં હહા, ન રસાદુપયન્તિ. વિ૦ ॥૭॥
પરમાત્મનિ વિમલાત્મનાં, પરિણમ્ય વસન્તુ ।
વિનય સમામૃતપાનતો, જનતા વિલસન્તુ. વિ૦ ॥૮॥

ઈતિ ત્રયોદશઃ પ્રકાશઃ

પ્રમોદ ભાવના

(સગ્ધરાવૃત્તયતુષ્ટયમ્)

ધન્યાસ્તે વીતરાગાઃ, ક્ષપકપથગતિ-ક્ષીણકર્મોપરાગા-
સ્ત્રૈલોક્યે ગન્ધનાગાઃ, સહજસમુદિતજ્ઞાનજાગ્રદ્વિરાગાઃ ।
અધ્યારુહ્યાત્મશુદ્ધ્યા, સકલશશિકલાનિર્મલધ્યાનધારા-
મારાન્મુક્તેઃ પ્રપન્નાઃ, કૃતસુકૃત-શતો-પર્જિતાર્હન્ત્યલક્ષ્મીમ્ ॥૧॥
તેષાં કર્મક્ષયોત્થૈ-રતનુ-ગુણગણૈ-ર્નિર્મલાત્મસ્વભાવૈ-
ર્ગાયં ગાયં પુનીમઃ, સ્તવનપરિણતૈ-રષ્ટવર્ણાસ્પદાનિ ।
ધન્યાં મન્યે રસજ્ઞાં, જગતિ ભગવતઃ, સ્તોત્રવાણીરસજ્ઞા-
મજ્ઞાં મન્યે તદન્યાં, વિતથજનકથા- કાર્યમૌખ્યમગ્નામ્ ॥૨॥
નિર્ગન્થાસ્તેડપિ ધન્યા, ગિરિગહનગુહા-ગસ્વરાન્તર્નિવિષ્ટા,
ધર્મધ્યાનાવધાનાઃ, સમરસસુહિતાઃ, પક્ષમાસોપવાસાઃ ।
યેડન્યેડપિ જ્ઞાનવન્તઃ, શ્રુતવિતતધિયો, દત્તધર્મોપદેશાઃ,
શાન્તા દાન્તા જિતાક્ષા, જગતિ જિનપતેઃ, શાસનં ભાસયન્તિ ॥૩॥
દાનં શીલં તપો યે વિદધતિ ગૃહિણો, ભાવનાં ભાવયન્તિ,
ધર્મ ધન્યાશ્ચતુર્ધા, શ્રુતસમુપચિત-શ્રદ્ધયારાધયન્તિ ।
સાધ્યઃ શ્રાદ્ધ્યશ્ચ ધન્યાઃ શ્રુતવિશદધિયા,
શીલમુદ્ભાવયન્ત્ય-સ્તાન્ સર્વાન્ મુક્તગર્વાઃ, પ્રતિદિનમસકૃદ્, ભાગ્યભાજઃ સ્તુવન્તિ ॥૪॥

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

મિથ્યાદૃશામખ્યુપકારસારં, સંતોષસત્યાદિગુણપ્રસારમ્ ।
વદાન્યતા-વૈનયિકપ્રકારં, માર્ગાનુસારીત્યનુમોદયામઃ ॥૫॥

(સગ્ધરાવૃત્તમ્)

જિલ્લે પ્રલ્લીભવ ત્વં, સુકૃતિસુચરિતો-ચ્યારણો સુપ્રસન્ના,
ભૂયાસ્તામન્યકીર્તિ-શ્રુતિરસિકતયા, મેઠઘ કણૌ સુકણૌ ।
વીક્ષ્યાન્યપ્રૌઢલક્ષ્મી, દ્રુતમુપચિનુતં, લોચને રોચનત્વં,
સંસારેઽસ્મિન્નસારે, ફલમિતિ ભવતાં, જન્મનો મુખ્યમેવ ॥૬॥

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

પ્રમોદમાસાઘ ગુણૌ: પરેષાં, યેષાં મતિર્મજજતિ સામ્યસિન્ધૌ;
દેદીપ્યતે તેષુ મનઃપ્રસાદો, ગુણાસ્તથૈતે વિશદીભવન્તિ ॥૭॥

(ચતુર્દશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ ટોડી-રાગ)

વિનય વિભાવય ગુણપરિતોષં
વિનય વિભાવય ગુણપરિતોષમ્
નિજસુકૃતાપ્તવરેષુ પરેષુ,
પરિહર દૂરં મત્સરદોષમ્ ॥૧॥

દિષ્ટચાયં વિતરતિ બહુદાનં,
વરમયમિહ લભતે બહુમાનમ્ ।
કિમિતિ વિમૃશસિ પરપરભાગં,
યદ્વિભજસિ તત્સુકૃતવિભાગમ્ ॥૨॥

યેષાં મન ઇહ વિગતવિકારં,
યે વિદધતિ ભુવિ જગદુપકારમ્
તેષાં વયમુચિતાચરિતાનાં,
નામ જપામો વારંવારમ્ ॥૩॥

અહહ તિતિક્ષાગુણમસમાનં,
પશ્યત ભગવતિ મુક્તિનિદાનમ્
યેન રુષા સહ લસદભિમાનં,
ઝટિતિ વિઘટતે કર્મવિતાનમ્ ॥૪॥

અદધુઃ કેચન શીલમુદારં,
ગૃહિણોઽપિ પરિહતપરદારમ્ ।
યશ ઇહ સમ્પ્રત્યપિ શુચિ તેષાં,
વિલસતિ ફલિતાફલસહકારમ્ ॥૫॥

યા વનિતા અપિ યશસા સાકં,
કુલયુગલં વિદધતિ સુપતાકમ્
તાસાં સુચરિતસચ્ચિતરાકં,
દર્શનમપિ કૃતસુકૃતવિપાકમ્ ॥૬॥

તાત્ત્વિકસાત્ત્વિકસુજનવતંસાઃ,
કેચન યુક્તિવિવેચનહંસાઃ ।
અલમકૃષત કિલ ભુવનાભોગં,
સ્મરણમમીષાં કૃતશુભયોગમ્ ॥૭॥

ઇતિ પરગુણપરિભાવનસારં,
સફલય સતતં નિજમવતારમ્ ।
કુરુ સુવિહિતગુણાનિધિગુણગાનં,
વિરચય શાન્તસુધારસપાનમ્ ॥૮॥

જ્ઞાનાય ભવતુ

ઇતિ ચતુર્દશઃ પ્રકાશઃ

કરુણા ભાવના
(માલિની વૃત્તમ્)

પ્રથમમશનપાનપ્રાપ્તિવાચ્છાવિહસ્તા-
સ્તદનુ વસનવેશમાલકુક્તિવ્યગ્રચિત્તાઃ ।
પરિણયનમપત્યાવાપ્તિમિષ્ટેન્દ્રિયાર્થાન્,
સતતમભિલષન્તઃ સ્વસ્થતાં ક્વાડશનુવીરન્

॥૧॥

(શિખરિણી વૃત્તમ્)

ઉપાયાનાં લક્ષ્ઠૈઃ, કથમપિ સમાસાઘ વિભવં,
ભવાભ્યાસાત્તત્ર, ધ્રુવમિતિ નિબઘ્નાતિ હૃદયમ્ ।
અથાકસ્માદસ્મિન્, વિકિરતિ રજઃ કૂરહૃદયો,
રિપુર્વા રોગો વા ભયમુત જરા મૃત્યુરથવા

॥૨॥

(સગ્ધરાવૃત્તમ્)

સ્પર્ધન્તે કેડપિ કેચિદ્ઘતિ હૃદિ મિથો, મત્સરં ક્રોધદગ્ધા,
યુધ્યન્તે કેડપ્યરુદ્ધા ધનયુવતિપશુ-ક્ષેત્રપદ્માદિહેતોઃ ।
કેચિલ્લોભાલ્લભન્તે, વિપદમનુપદં, દૂરદેશાનટન્તઃ,
કિં કુર્મઃ કિં વદામો, ભૃશમરતિશતૈ-વ્યાકુલં વિશ્વમેતત્

॥૩॥

(ઉપજાતિવૃત્તત્રયમ્)

સ્વયં ખનન્તઃ સ્વકરેણ ગર્તાં, મધ્યે સ્વયં તત્ર તથા પતન્તિ
યથા તતો નિષ્ક્રમણં તુ દૂરેડ-ધોડધઃપ્રપાતાદ્વિરમન્તિ નૈવ
પ્રકલ્પયન્નાસ્તિકતાદિવાદ-મેવં પ્રમાદં પરિશીલયન્તઃ ।
મગ્ના નિગોદાદિષુ દોષદગ્ધા, દુરન્તદુઃખાનિ હહા સહન્તે
શ્રુણ્વન્તિ યે નૈવ હિતોપદેશં, ન ધર્મલેશં મનસા સ્પૃશન્તિ ।
રજઃ કથકુકારમથાપનેયા-સ્તેષામુપાયસ્ત્વયમેક એવ

॥૪॥

॥૫॥

॥૬॥

(અનુષ્ટુબ્ધવૃત્તમ્)

પરદુઃખપ્રતીકાર-મેવં ધ્યાયન્તિ યે હૃદિ ।
લભન્તે નિર્વિકારં તે, સુખમાયતિસુન્દરમ્

॥૭॥

(પગ્ચદશભાવનાગેયાષ્ટકમ્ રામકુલિ-રાગ)

સુજના ભજત મુદ્ધા ભગવન્તં, સુજના ભજત મુદ્ધા ભગવન્તમ્
શરણાગતજનમિહ નિષ્કારણ-કરુણાવન્તમવન્તં રે
ક્ષણમુપધાય મનઃસ્થિરતાયાં, પિબત જિનાગમસારમ્ ।
કાપથઘટનાવિકૃતવિચારં, ત્યજત કૃતાન્તમસારં રે
પરિહરણીયો ગુરુરવિવેકી, ભ્રમયતિ યો મતિમન્દમ્ ।
સુગુરુવચઃ સુકૃદપિ પરિપીતં, પ્રથયતિ પરમાનન્દં રે
કુમતતમોભરમીલિતનયનં, કિમુ પૃચ્છત પન્થાનમ્ ।
દધિબુદ્ધ્યા નર જલમન્થન્યાં, કિમુ નિદઘત મન્થાનં રે
અનિરુદ્ધં મન એવ જનાનાં, જનયતિ વિવિધાતકુકમ્ ।
સપદિ સુખાનિ તદેવ વિધત્તે, આત્મારામશકુકં રે
પરિહરતાશ્રવ વિકથાગૌરવ-મદનમનાદિવચસ્યમ્ ।
ક્રિયતાં સાંવરસાપ્તપદીનં, ધ્રુવમિદમેવ રહસ્યં રે
સઘ્વત ઇહ કિં ભવકાન્તારે, ગદનિકુરમ્ભમપારમ્ ।
અનુસરતાડડહિતજગદુપકારં, જિનપતિમગદકુકારં રે

॥૧॥

॥૨॥

॥૩॥

॥૪॥

॥૫॥

॥૬॥

॥૭॥

शृणुतैकं विनयोद्धितवचनं, नियतायतिष्ठितरचनम् ।
रचयत कृतसुभशतसन्धानं, शान्तसुधारसपानं रे ॥८॥

इति पञ्चदशः प्रकाशः

माध्यस्थ्य भावना
(पञ्चापि शाशिनीवृत्तानि)

श्रान्ता यस्मिन् विश्रमं संश्रयन्ते,
रुग्णाः प्रीतिं यत्समासाद्य सद्यः ।
लभ्यं रागद्वेषविद्वेषिरोधा-
दौदासीन्यं सर्वदा तत् प्रियं नः ॥१॥

लोके लोका भिन्नभिन्नस्वरूपाः,
भिन्नैर्भिन्नैः कर्मभिर्मर्मभिर्द्विभः ।
रम्यारम्यैश्चेष्टितैः कस्य कस्य,
तद्विद्वद्विभः स्तूयते रुष्यते वा ॥२॥

मिथ्या शंसन् वीरतीर्थेश्वरेण
रोद्धुं शेके न स्वशिष्यो जमादिः ।
अन्यः को वा रोत्स्यते केन पापात्,
तस्मादौदासीन्यमेवात्मनीनम् ॥३॥

अर्हन्तोऽपि प्राज्यशक्तिस्पृशः किं,
धर्मोद्योगं कारयेयुः प्रसह्य ।
दद्युः शुद्धं किन्तु धर्मोपदेशं,
यत्कुर्वाणा द्रुस्तरं निस्तरन्ति ॥४॥

तस्मादौदासीन्यपीयूषसारं,
वारं वारं हन्त सन्तो लिङ्गन्तु ।
आनन्दानामुत्तरङ्गतरङ्गै-
र्ज्वद्विभिर्यद् भुज्यते मुक्तिसौष्यम् ॥५॥

(षोडशभावनागेयाष्टकम्-प्रभाति-राग)

अनुभव विनय! सदा सुभमनुभव, औदासीन्यमुदारं रे ।
कुशलसमागममागमसारं, कामितफलमन्दारं रे ॥१॥

परिहर परिश्रान्तापरिवारं, शिन्तय निजमविकारं रे ।
तव किं कोऽपि यिनोति करीरं, यिनुतेऽन्यः सडकारं रे ॥२॥

योऽपि न सडते हितमुपदेशं, तद्गुपरि मा कुरु कोपं रे ।
निष्कलया किं परजनतप्त्या, कुरुषे निजसुखलोपं रे ॥३॥

सूत्रमपास्य जडा भाषन्ते, केचन मतमुत्सूत्रं रे ।
किं कुर्मस्ते परिहृतपयसो, यद्वि पिबन्ति मूत्रं रे ॥४॥

पश्यसि किं न मनःपरिणामं, निजनिजगत्यनुसारं रे ।
येन जनेन यथा भवितव्यं, तद् भवता दूर्वारं रे ॥५॥

रमय हृदा हृदयङ्गमसमतां, संवृष्टु मायाजालं रे ।
वृथा वडसि पुद्गलपरवशता-मायुः परिमितकालं रे ॥६॥

अनुपमतीर्थमिदं स्मर येतन-मन्तःस्थितमभिरामं रे ।
विरतिभावविशदपरिणामं, लभसे सुभमविरामं रे ॥७॥

परब्रह्मपरिणामनिदानं, स्फुटकेवलविज्ञानं रे ।
विरचय विनय! विवेचितज्ञानं, शान्तसुधारसपानं रे ॥८॥

इति षोडशः प्रकाशः

(સ્રગ્ધરાવૃત્તદ્વયમ્)

એવં સદ્ભાવનાભિઃ, સુરભિતહૃદયાઃ સંશયાતીતગીતો-
ત્રીતસ્ફીતાત્મતત્વા-સ્વરિતમપસરન્, મોહનિદ્રામમત્વાઃ ।
ગત્વા સત્ત્વા મમત્વા-ઉતિશયમનુપમાં, ચક્રિશકાધિકાનાં;
સૌખ્યાનાં મહુક્ષુ લક્ષ્મીં, પરિચિતવિનયાઃ સ્ફારકીર્તિં શ્રયન્તે ॥૧॥
દુર્ધ્યાનપ્રેતપીડા, પ્રભવતિ ન મનાક્, કાયિદદ્વન્દ્વસૌખ્ય-
સ્ફાતિઃ પ્રીણાતિ ચિત્તં, પ્રસરતિ પરિતઃ, સૌખ્યસૌહિત્યસિન્ધુઃ
ક્ષીયન્તે રાગરોષપ્રભૃતિરિપુભટાઃ, સિદ્ધિસામ્રાજ્યલક્ષ્મીઃ,
સ્વાદૃશ્યા યન્મહિમ્ના વિનયશુચિધિયો, ભાવનાસ્તાઃ શ્રયધ્વમ્

॥૨॥

(પથ્યાવૃત્તમ્)

શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરશિષ્યૌ, સોદરાવભૂતાં દ્વૌ ।
શ્રીસોમવિજયવાચક-વાચકવરકીર્તિવિજયાપ્યૌ

॥૩॥

(ગીતિદ્વયમ્)

તત્ર ચ- શ્રીકીર્તિવિજયવાચક-શિષ્યોપાધ્યાય વિનયવિજયેન ।
શાન્તસુધારસનામા, સંદૃબ્ધો ભાવનાપ્રબન્ધોડયમ્
શિખિનયનસિન્ધુશશિમિત, -વર્ષે હર્ષેણ ગન્ધપુરનગરે ।
શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ, -પ્રસાદતો યત્ન એષ સફલોડભૂત્

॥૪॥

॥૫॥

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

યથા વિદુઃ ષોડશભિઃ કલાભિઃ, સમ્પૂર્ણતામેત્ય જગત્ પુનીતે
ગ્રન્થસ્તથા ષોડશભિઃ પ્રકાશૈ-રયં સમગ્રૈઃ શિવમાતનોતુ

॥૬॥

(ઈન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ્)

યાવજજગત્યેષ સહસ્રભાનુઃ, પીયૂષભાનુશ્ચ સદોદયેતે ।
તાવત્સતામેતદપિ પ્રમોદં, જ્યોતિઃસ્ફુરદ્દાહ્મયમાતનોતુ ।

ઈતિ શ્રીશાન્તસુધારસનામા ભાવનાપ્રબંધઃ સમાપ્તઃ

સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ